

Tóth Zoltán Balázs

**A 2018. májusi iraki
választás utóélete**

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat

A Politikai Spektrum Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

Gyorselemzés sorozat főszerkesztő:

Tóth Zoltán Balázs

Szakmai lektor:

Antal Kristóf

Kiadó:

Politikai Spektrum Alapítvány
1016 Budapest, Mészáros utca 64.
Tel.: +3630-473-3508
Honlap: www.politikaispektrum.hu
E-mail: kapcsolat@politikaispektrum.hu

© Tóth Zoltán Balázs 2018.
© Politikai Spektrum Alapítvány, 2018.

ISSN 2630-8088

Absztrakt: Az Iszlám Állam felett aratott győzelem hivatalos bejelentését követően, mindössze néhány hónappal később parlamenti választást tartottak Irakban. A polgárháborúval sújtott országban a választásnak kiemelt jelentősége volt, amelyet sem az alacsony részvételi arányon, sem pedig a lassú kormányalakítási folyamaton nem látszódott. Az új kormánynak számos, egyidejűleg jelentkező kihíváson szükséges úrrá lenni Irak konszolidálása érdekében.

Kulcsszavak: Irak, Egyesült Államok, Irán, Kurdisztáni Regionális Kormányzat, Iszlám Állam, választás

Abstract: Following the official announcement of the victory over the Islamic State (ISIS), just a few month later, parliamentary elections were held in Iraq. In a country hit by a civil war, the election had a great importance, but it was seemed neither in the low turnout, nor in the slow governmental setup. The new government needs to overcome a number of simultaneous challenges to consolidate Iraq.

Keywords: Iraq, the United States of America, Iran, Kurdistan Regional Government, Islamic State, election

BEVEZETÉS

Az Iszlám Állam 2014 júniusában kikiáltotta a Szírián és Irakon átívelő kalifátust, ezzel egy olyan erőközpont emelkedett fel, amely hosszú évekre területileg is megosztotta a két országot. A polgárháborús állapotoknak köszönhetően az Egyesült Államok ismételen arra kényszerült, hogy katonai intervenció formájában folytassa a terrorizmus elleni harcot.

Bár az Iszlám Állam felett 2017. év végén győzelmet hirdettek, Irak egy újabb fegyveres konfliktus elszenvedőjeként mégis hasonló helyzetben volt, mint 2003. után. Olyan stratégiai fontosságú területek igényeltek / igényelnek beavatkozást, mint az állam erőszak monopóliumának visszaszerzése, az ország biztonságának és területi integritásának garantálása, a polgárháború pusztításainak felszámolása, a menekültek helyzetének kezelése, vagy éppen a gazdaság újjászervezése.

Mindössze néhány hónappal az Iszlám Állam felett aratott hivatalos győzelem után 2018 májusában parlamenti választást tartottak¹, amely lehetőséget teremtett az iraki szavazópolgároknak arra, hogy a fent dióhéjban ismertetett kihívások kezelésére leginkább alkalmasnak vélt döntéshozókat juttassák mandátumhoz. Dacára annak, hogy a választásnak a 2005-ös hasonló jelentősége volt, mégis a választók mindössze 44,5 százaléka járult az urnák elé.

Az alacsony részvételi arány több oknak is betudható. Ezek között szükséges megemlíteni a 2005. után megerősödő politikai klientúra irányába növekvő bizalmatlanságot és elégedetlenséget (kiváltképpen a korrupció okán), a kiábrándultságot (sok helyen az állam az alapvető szolgáltatásokat sem garantálja)², illetve kétmillió ember él belső menekültként, akik politikai-társadalmi integrációjuk meglehetősen nehézkes.

Jelen tanulmány célja, hogy áttekintést adjon a 2018. májusi választási eredményekről, illetve annak utóéletéről a politikai erőviszonyok alakulásának vonatkozásában. Mivel a választás egy több éves polgárháborús időszak lezárásához jelölt ki új politikai elitet, ennél fogva a tetten érhető kihívások ismertetése jelen tanulmány szerves részét képezik.

A 2018. MÁJUSI PARLAMENTI VÁLASZTÁS ÉS UTÓÉLETE

A közéleti szereplők és pártpolitikusok idejében felismerték a 2018. májusi választás fontosságát, amelyet mi sem jelzett jobban, minthogy a 329 mandátumra mintegy 7.000 jelölt jelentkezett be³. Irak egy olyan parlamenti ciklust tudhatott maga mögött, amikor a miniszterelnöknek de facto nem volt országos hatásköre, mivel az Iszlám Állam a központi kormányzat kárára hódított el értékes területeket. A polgárháború lehetőséget teremtett politikai csoportok és fegyveres milíciák számára, hogy nem konvencionális eszközökkel szerezzenek támogatókat, azaz a katonai győzelmeket váltsák be szavazatokra. Bár elemzők Haider al-Abádi miniszterelnök győzelmét prognosztizálták a 2018-as választásra – mivel sok negatívum ellenére mégis az ő ciklusa alatt került legyőzésre az Iszlám Állam – azonban a polgárháborúból profitált más csoportok mégis felülkerekedtek rajta.

¹ Szükséges hangsúlyozni, hogy az Iszlám Állam államépítési kísérlete bukott el Irakban és Szíriában, mindazonáltal a szervezet továbbra is aktív. Az Iszlám Állam napjainkban is tetten érhető fenyegetéséről bővebben a Kihívások című fejezetben olvashat.

² Mansour – den Toorn, 2018. 6-7.o.

³ Approx 7,000 candidates compete in Iraqi elections, 2018.

A Muktada al-Szadr vezetésű koalíció birtokolja a legtöbb mandátumot a parlamentben (54 darab), ezzel maga mögé utasítva az iráni támogatást élvező milíciákkal összefogó koalíciót (47 darab), illetve a 2014-2018. között miniszterelnöki tisztséget birtokló Haider al-Abádi érdekszövetségét (42 darab)⁴.

Muktada al-Szadr ezzel az iraki politikai élet egyik legmeghatározóbb szereplőjévé vált, bár győzelmét előélete kapcsán többen gyanakodással figyelték. 2003-ban al-Szadr hívta életre a Mahdi Hadsereget, amely nyíltan ellenezte az Egyesült Államok 2003-as háborúját. Harcosainak egy részét a libanoni Hezbollah táboraiiban képezték ki, és 2004-ben összezsúfolták az amerikai csapatokkal. A 2005-ös parlamenti választás idején a háttérből dolgozott össze jelöltekkel, majd később parlamenti képviselőkkel. 2006. és 2007. között, kihasználva az iraki háború forgatagát, a szervezet több ezer szunnita muszlim meggyilkolásával volt összefüggésbe hozható. 2007. / 2008. fordulóján al-Szadr önkéntes száműzetésbe vonult Iránba, miközben továbbra is utasításokat adott a szervezetnek. A provokáció addig fajult, mígnem az Iraki Biztonsági Erők 30.000 emberével átfogó műveletet indítottak a Mahdi Hadsereg ellen, amely során becslések szerint 2.000 harcos az életét vesztette. Az iraki központi kormányzat, és a Mahdi Hadsereg között végül iráni közreműködéssel valósult meg a tűzszünet.

A 2008-as év után al-Szadr a katonai erő alkalmazása helyett hangsúlyosabban szociális, majd politika vonalon kezdett mozogni, és később tudatosan újrapozícionálta magát Irántól. Karrierjének az Iszlám Állam kalifátusának kikiáltása új lendületet adott, ugyanis a 2013-ban visszavonult politikus Béke Brigádok néven újjászervezte a Mahdi Hadsereget, és az iraki központi kormányzat fegyveres szövetségésévé vált. Mindez nem tántorította el attól, hogy a polgárháború legvéresebb éveiben belpolitikai vizályt szítson Haider al-Abádi miniszterelnökkel szemben, és követelésekkel álljon elő⁵.

Ahogy a fentiekből is világossá válik, a legerősebb választási szövetség vezetője éveken keresztül, tudatosan (és erőszakosan) szembement az Egyesült Államok stratégiájával, illetve az iraki központi kormányzattal. A síita-szunnita törésvonal politikai célokra való kihasználása több ezer ember életét követelte, és Muktada al-Szadr harcedzett csoportok felett rendelkezik irányítással.

Ugyanakkor a Muktada al-Szadr vezetésű koalíció a választáson hiába szerzett relatív többséget, nem rendelkezett elegendő mandátummal a

⁴ Sadr wins Iraqi parliamentary elections with 54 seats, 2018.

⁵ Muktada al-Szadr életének főbb állomásait bemutató fejezetrészlet forrása: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/57>

parlamentben a kormányalakításhoz. Ennélfogva a legerősebb politikai tömb koalíciós tárgyalásokat volt kénytelen kezdeményezni más pártokkal, amely a vallási, személyes, hatalmi, stb. ellentétek okán meglehetősen nehézkes folyamatnak bizonyult.

Nem sokkal a választást követően Haider al-Abádi miniszterelnök rendszerszintű csalásról kezdett beszélni, és a parlament megszavazta a szavazatok manuális újraszámolását⁶. Az alacsony részvétel ellenére nem kisebb feladatról volt szó, mint 10 millió szavazólap újraszámolásáról. Mindössze néhány nappal a bejelentést követően Irak legnagyobb szavazatgyűjtő raktárában tűz ütött ki, amely lehetetlenné tette a szavazatok újraszámolását anélkül, hogy ne torzított volna az eredményeken⁷.

A koalíciós tárgyalások sorozatából fakadó bizonytalanságból, illetve a belpolitikai instabilitásból Irak mindössze 2018 októberében tudott kilépni, amikor a parlament megválasztotta az új elnököt. A tisztséget Bahram Salih, a Kurdisztáni Regionális Kormányzat korábbi miniszterelnöke, illetve Irak egykori miniszterelnök-helyettese tölti be. Tulajdonképpen az első öbölháború óta játszott meghatározó szerepet az iraki Kurdisztánban, és Szaddám Husszein rezsimének összeomlását követően 2004-től az iraki átmeneti kormányban, majd 2005-től az újonnan felálló kormányban vállalt tisztséget.

Az új elnök Adil Abdul Mahdi sííta politikust kérte fel miniszterelnöknek, akinek 30 nap állt a rendelkezésére az új kormány felállítására, hogy a parlament jóváhagyja azt. Adil Abdul Mahdi, hasonlóan az elnökhöz, komoly tapasztalatokra tett szert a Szaddám Husszein éra utáni Irak közéletében. Miniszterként az átmeneti kormányban, majd 2014. és 2016. között, illetve 2005. és 2011. között Irak alelnökeként szolgált. Muktada al-Szadr, aki üdvözölte a miniszterelnök jelölését, nyilvánosan is bejelentette, hogy a leendő miniszterek személyeire nem tesz javaslatot. Nem feledkezett el arról sem szót ejteni, hogy amennyiben az új kormány nem vezet be átfogó és eredményes reformokat, úgy felkelésekre számíthat a jövőben⁸.

Abdul Mahdi egész rendhagyó módon kezdett hozzá az új kormánytagok felkéréséhez. Létrehozott egy online portált, ahová a miniszterjelöltek egy űrlap

⁶ A leadott voksokat elektronikus szavazatszámoló gépek összesítették, amelyet a dél-koreai Miru Systems szállított le Iraknak 137 millió dollár értékben. A kormány annak ellenére döntött az elektronikus szavazatszámolás mellett, hogy annak veszélyeiről előre figyelmeztették. Forrás: Rasheed – Jalabi – Aboulenein, 2018.

⁷ Iraq election: Fire at Baghdad ballott paper depot, 2018.

⁸ Al-Sadr Says He Will Not Nominate Ministers for Incoming Iraqi Govt, 2018.

kitöltésével és szakmai eredményeik bemutatásával jelöltethették magukat⁹. Az önjelölésre 2018. október 9. 8:00 óra és október 11. 16:00 óra között volt lehetőség. A kezdeményezés célja, hogy ne párt, vagy etnikai alapon formálódjon a leendő kormány, hanem a szakmájukhoz valóban értő köztisztviselők technokrata testülete alakulhasson meg. A kormánytagok kiválasztása meglehetősen gyorsan történt meg, ugyanis 2018. október 25-én a parlament jóváhagyását követően bejelentették a hivatalos névsort. Tizenöt miniszter fogja majd össze a stratégiai fontosságú területeket, és a kormány olyan prioritások mentén kíván működni a jövőben, mint közszolgáltatások biztosítása, Irak nemzetbiztonságának védelme és extrémizmus elleni küzdelem, gazdasági fejlődés előmozdítása, a települések újjáépítése, korrupcióellenes küzdelem, kisebbségek védelme, nők helyzetének javítása, illetve Irak nemzetközi kiállításának megerősítése¹⁰.

Emlékeztet, hogy a technokrata kormány nem holmi retorikai fogás, hanem valós társadalmi követelés. Muktada al-Szadr hívei kíséretében 2016 áprilisában „megszállta” a bagdadi zöld zónát, ahol a legjelentősebb államigazgatási intézmények, illetve nagykövetségek találhatóak. A megmozdulás kiváltó oka, hogy Haider al-Abádi miniszterelnök nem a síita politikus elképzeléseinek megfelelően alakította át a kormányt, és továbbra is úgy vélte, hogy túlzott hangsúly van a pártpolitikai kötődésen. Jóllehet nagyobb rendbontás nem történt, ám jelzésértékű volt a megmozdulás. Muktada al-Szadr több ízben is bebizonyította, miképpen képes a saját elképzelései megvalósítása végett mozgósítani tömegeket, amely tényezővel az újonnan felálló kormánynak is számolnia kell.

KIHÍVÁSOK

Az új kormány rendkívül nehéz helyzet elé néz. Ugyan az Iszlám Állam, mint proto-állam megszűnt létezni Irak területén, mindazonáltal az általa okozott károk, illetve az ország gazdasági és társadalmi egyesítésének előmozdítása több kormányzati cikluson átnyúló feladatot is jelenthet.

A polgárháborús állapotokat felszámoló konszolidáció egy olyan folyamat, amely az új politikai elit teljes elköteleződését, harmadik országok szerepvállalását, illetve gazdasági előforrások előteremtését igényli. A (demokratikus) konszolidáció számos terület egyidejű előrehaladását feltételezi,

⁹ A portál elérhetősége: <https://iraqcabinet2018.com/>

¹⁰ Iraq Parliament approves new Cabinet, 2018.

amelyek egymásra épülve és egymást erősítve segítenek a fegyveres konfliktusból való kilábalás esetén. Ehhez intézményi, képviseleti, magatartási (a politikusok, hadsereg, milíciák, vállalkozók, nagybirtokosok, stb. részéről), illetve az állampolgári kultúra konszolidációja szükséges¹¹.

Az alábbiakban röviden, felsorolás szinten kerülnek bemutatásra az Irakot kihívások elé állító legfontosabb tényezők.

1. Az Iszlám Állam végleges felszámolása. Ugyan a proto-állam katonai erővel megsemmisítésre került Irakban és Szíriában, mindazonáltal az Iszlám Állam, mint szervezet túlélte az államépítési kísérletet. Az ENSZ szerint a két országban, nagyjából egyenlően elosztva 20 – 30 ezer radikális iszlamista bújhat meg, akik potenciális nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek¹².

Bár a terrorista szervezet súlyos vereségeket szenvedett Irakban, Szíriában és Líbiában, globális expanziója nem torpant meg. Újabb és újabb országokban képes sejteket létrehozni, amelyek egyfelől konfrontálódnak a már régebb óta működő más radikális szervezetekkel, másfelől a regionális / központi kormányzatokkal. Ennek lehetünk szemtanúi a fekete-afrikai országokban, vagy éppen Ázsiában¹³.

2. A fegyveres milíciák felszámolása. Minden polgárháború lezárásának egyik kulcskérdése, miképpen lehet az egymással szembenálló feleket tárgyalóasztalhoz ültetni, illetve lefegyverezni. Irakban a polgárháború évei alatt százezres nagyságrendben csatlakoztak az emberek valamilyen milíciához, harcolva a „jó ügyért”. A fegyveres konfliktusban Iránnak lehetősége nyílt arra, hogy a milíciákon keresztül növelje hatalmát Irakban, és katonailag is megerősítse a síiták táborát.

Az Iszlám Állam vereségével ezek a milíciák ugyan formálisan nem kovácsolhattak politikai tőkét a polgárháborús tetteikből, mégis egy-egy politikus mögé állva növelték annak befolyását. Mindazonáltal beszédes, hogy a 2018. májusi választáson második helyezést ért el az a koalíció, amelyet az iráni támogatást élvező milíciák biztosítottak hűségükről. Nem szabad továbbá Muktada al-Szadr befolyásától sem elfeledkezni, akinek komoly tapasztalata van fegyveres csapatok irányításában, és ezt nem fél felhasználni politikai céljai elérése érdekében, mégha az a központi kormányzat időszakos megbénulásával is jár (akár egy polgárháború közepén is).

¹¹ Fricz, 2013. 40.o.

¹² UN report: 20,000-30,000 ISIL fighters left in Iraq and Syria, 2018.

¹³ Az Iszlám Állam fekete-afrikai expanziójáról szóló összefoglalót lásd: Tóth, 2018.

3. Korrupció elleni küzdelem. Irakban a korrupció mélyen gyökerező jelenség, amelyet az állami intézményrendszer mindennapos működése is fenntart. Egy parlamenti szakbizottság becslése szerint 2003. és 2018. között 320 milliárd dollár tűnt el az államkincstárból, amely jellemzően túlárzott szerződéseken keresztül jutott el a felekhez¹⁴. Az Iszlám Állam, mint proto-állam megsemmisítését, illetve az új kormányzat felállítását követő időszak egyik legnagyobb kihívása az intézményes korrupció visszaszorítása lesz. A küzdelem nem tét nélküli, ugyanis a korrupció elleni fellépés erőteljes társadalmi követelés is egyben, amelyet politikai pártok, illetve mozgalmak akár a saját előnyükre is tudnak fordítani (lásd Muklada al-Szadr 2016-os akcióját). A társadalom korrupcióészleléssel kapcsolatos kockázatát mutatja a *Transparency International* rangsorolása is, ugyanis a korrupcióészlelési index rangsorában a 180 országból Irak a 169. legrosszabbul teljesítő¹⁵.
4. Infrastruktúra helyreállítása és a gazdaság újrászervezése. Iraknak hatalmas lépéselőnye van a szomszédos, szintén polgárháborúval sújtott Szíriához képest, amely a konszolidáció előmozdítása kapcsán az előnyére válhat. Mégpedig az, hogy Irak birtokolja a világon az ötödik legnagyobb kőolajkészletet, amely akár rövidtávon is a gazdasági növekedés motorjává válhat. A kőolajexport a kereskedelmi kapcsolatok elmélyítésén túl befektetési lehetőségeket is teremthet, például Kína nagyobb szerepet kíván vállalni az ország újjáépítésében, mivel az elmúlt tíz évben az egyik legjelentősebb partnerré nőtte ki magát¹⁶.
5. Vallási és etnikai feszültségek csökkentése. Irak társadalma vallási szempontból 64-69 százalékban sííta, 29-34 százalékban szunnita és 1 százalék keresztény felekezetekre osztható fel. Etnikai szempontból a lakosság 75-80 százaléka arab, 15-20 százaléka kurd, illetve 5 százalék egyéb etnikumú csoportokból tevődik össze (például türkmén vagy jazidi). A társadalmat a fenti törésvonalakon túl számos egyéb tényező – mint földrajz, vagyoni helyzet, stb. – is tovább árnyal, azaz egy meglehetősen heterogén struktúráról lehet beszélni. Az Iszlám Állam térnyerése, majd annak részleges megsemmisítése az elmúlt néhány évben felerősített bizonyos szembenállásokat, amíg egyes népcsoportok erőszak révén, vagy az erőszak elől menekülve eltűntek Irak egyes részeiről – például a keresztény hitűek vagy a jazidi népcsoportoz tartozó emberek – addig a

¹⁴ Iraq corruption watchdog: \$320 bn stolen over 15 years, 2018.

¹⁵ Forrás: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017#table

¹⁶ Watchman, 2018.

siíta-szunnita törésvonal tovább szélesedett. Az új kormány számára a konszolidációt nemcsak az állam újjászervezésében, vagy a gazdaság reorganizálásában kell megtalálni, hanem a társadalmi viszonyok rendezésében is, amely elengedhetetlen feltétele Irak polgárháborúból való kilábalásának.

Szintén az elkövetkező évek feladata lesz az Iszlám Állam által elkövetett bűnök kollektív feldolgozása. Egy ENSZ jelentés szerint mintegy 200 tömegsírban 12.000 áldozat holtteste hever, akiket az Iszlám Állam valamilyen okból kifolyólag – származásából, megfélemlítésből, stb. – meggyilkolt 2014. és 2017. között¹⁷. A társadalmi trauma feldolgozása, és ezáltal a származási, vallási különbözőségekből származó feszültségek enyhítése a kormányzat egyik fontos feladata.

6. Kurdok. Bár kapcsolódik az 5. ponthoz, a kurdokat mégis kiemelten érdemes kezelni összlétszámuk, illetve politikai-katonai befolyásuk okán. A 2005-ben elfogadott alkotmány értelmében Irakban két hivatalos nyelv létezik, az arab és a kurd¹⁸. A Kurdisztáni Regionális Kormányzatot az alkotmány autonóm régióként ismeri el, amely az iraki szövetséges intézmények mellett önálló intézményekkel is rendelkezhet. Az Iszlám Állam expanziója idején a kurdok – akár Szíriában, akár Irakban – eredményesen vették fel a harcot a radikális iszlamistákkal szemben, és a nemzetközi támogatások – médiafigyelem, fegyverek – fogadóivá váltak. Az Iszlám Állam hivatalos legyőzésének évében, azaz még a polgárháború folyamán ismét felszínre tört a kurd önállósodás kérdése. A kurd csapatok által képviselt katonai potenciált, illetve nemzetközi elismertséget kurd vezetők elegendőnek vélték ahhoz, hogy a még szétesett iraki állam válságát kihasználva idő előtt biztosítsák maguknak a függetlenséget. A Kurdisztáni Regionális Kormányzat 2017. szeptember 25-ére tűzte ki a függetlenségi népszavazást, dacára annak, hogy akár támogatójuk, az Egyesült Államok, vagy az Egyesült Királyság és Oroszország is elutasították a kísérletet. Az iraki szövetségi kormány, Törökország, illetve Irán ennél tovább ment, és egyenesen politikai, gazdasági és diplomáciai szankciókkal fenyegette meg az autonóm régiót. A szavazók több, mint 92 százaléka a függetlenség mellett voksolt, ugyanakkor nem született meg az Iraktól független

¹⁷ IS left 200 mass graves in Iraq – UN, 2018.

¹⁸ Irak alkotmánya, I. fejezet 4. cikk

Kurdisztán, így egy sok évtizedes politikai kérdés továbbra sem került lezárásra.

7. Nemzetközi gazdasági kapcsolatok rendezése. A polgárháború, illetve az Iszlám Állam térnyerése megakasztotta az ország fejlődési ívét, köszönhetően annak, hogy az olajbevételekre erőteljesen támaszkodó gazdaság elveszítette tartópilléreinek egy részét. 2014-ben becslések szerint Irak napi 1 millió dollár bevételkiesést könyvelhetett el köszönhetően annak, hogy az Iszlám Állam bekebelezte a kőolajlelőhelyek, illetve a kőolajfeldolgozással és szállításával kapcsolatos infrastruktúra egy részét¹⁹. 2017. év végétől ugyanakkor az Iszlám Állam, mint proto-állam megszűnt létezni, így az új kormány magasabb bevételekkel számolhat a konszolidáció elmozdítása kapcsán.

KONKLÚZIÓ

Az elkövetkező években a kormánynak számos kihívással szembesítenie, illetve megoldást találni a problémákra. A polgárháború utáni Irak újjáépítése, illetve a társadalmi viszonyok konszolidálása középtávú folyamat, amelyet egyidejűleg számos tényező is veszélyeztet. Ezek között szükséges megemlíteni a regionális törésvonalakat, a szankciókkal sújtott iráni gazdaság gyengülését, a törékeny államok által hordozott kockázatokat, vagy éppen a helyi szinten szerveződő radikális iszlamista csoportosulásokat, fegyveres milíciákat.

Irak konszolidációjának egyik kulcskérdése, hogy miképpen tud együttműködni az Egyesült Államokkal és a meghatározó nemzetközi szervezetekkel – úgy mint ENSZ, Nemzetközi Valutaalap, Világbank –, illetve milyen mértékben lesz képes külső forrásokat mobilizálni a gazdaság fejlesztéséhez és az újjáépítéshez. Szintén lényeges kérdés, hogy a kormány prioritásai között is szereplő, Irak a nemzetközi szinten elfoglalt helyzetének megerősítésére irányuló erőfeszítés milyen irányba mozdul el, azaz mennyire lesz képes kivédeni a regionális törésvonalakból eredő konfliktusokat.

2018. utolsó negyedévére világossá vált, hogy a választást követő belpolitikai bizonytalanság nem kedvezett a konszolidáció előmozdításának, minthogy sokáig nem volt képes felállni az új, cselekvőképes kormány. Irak újjáépítésének tekintetében a 2018-as év „elpazaroltnak” tekinthető, amely

¹⁹ Leight, Syria Deeply, 2014.

érezhető a társadalmi elégedetlenségen is. A 2018 novemberében tárgyalásra kerülő 2019-es szövetségi költségvetés, illetve a kormányprogram nagy mértékben meghatározza majd, hogy a következő évben Irak miként lesz képes elindulni a konszolidáció útján, illetve a későbbiekben elfogadott dokumentumokat miként tudják átültetni a gyakorlatba.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Al-Sadr Says He Will Not Nominate Ministers for Incoming Iraqi Govt (2018), AlBawaba News. Elérhető: <https://www.albawaba.com/news/al-sadr-says-he-will-not-nominate-ministers-incoming-iraqi-govt-1195492> (Letöltve: 2018.11.10.)
- Fricz Tamás (2013): Alkalmazott demokráciák, Kairosz Kiadó, Budapest
- Iraq corruption watchdog: \$320 bn stolen over 15 years (2018), Al Jazeera. Elérhető: <https://www.aljazeera.com/news/2018/05/iraq-corruption-watchdog-320bn-stolen-15-years-180508164137560.html> (Letöltve: 2018.11.10.)
- Iraq election: Fire at Baghdad ballott paper depot (2018), BBC News. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44432047> (Letöltve: 2018.11.10.)
- Iraq Parliament approves new Cabinet (2018), Government of Iraq. Elérhető: <https://gds.gov.iq/2018/10/25/iraq-parliament-approves-new-cabinet/> (Letöltve: 2018.11.10.)
- IS left 200 mass graves in Iraq – UN (2018), BBC News. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-46108248> (Letöltve: 2018.11.10.)
- Leight, Karen – Syria Deeply (2014): ISIS Makes Up to \$3 million a Day selling Oil, Say Analysts. ABC News. Elérhető: <https://abcnews.go.com/International/isis-makes-million-day-selling-oil-analysts/story?id=24814359> (Letöltve: 2018.11.10.)
- Mansour , Renad– van den Toorn, Christine (2018): The 2018 Iraq federal elections – A population in transition? Middle East Centre. Elérhető: http://eprints.lse.ac.uk/89698/7/MEC_Iraqi-elections_Report_2018.pdf (Letöltve: 2018.11.10.)
- Rasheed, Ahmed - Jalabi, Raya - Aboulenein, Ahmed (2018): Exclusive: Iraq election commission ignored warnings over voting machines – document, Reuters. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-iraq-election->

-
- [exclusive/exclusive-iraq-election-commission-ignored-warnings-over-voting-machines-document-idUSKBN1KQ0CG](#) (Letöltve: 2018.11.10.)
- Sadr wins Iraqi parliamentary elections with 54 seats (2018), Rudaw.net. Elérhető: <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/180520182> (Letöltve: 2018.11.10.)
 - Tóth Zoltán Balázs (2018): Az Iszlám Állam térhódítása a fekete-afrikai régióban, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat. Elérhető: http://epa.oszk.hu/03400/03431/00002/pdf/EPA03431_kulugyi_muhely_2018_02.pdf (Letöltve: 2018.11.10.)
 - UN report: 20,000-30,000 ISIL fighters left in Iraq and Syria (2018), Al Jazeera. Elérhető: <https://www.aljazeera.com/news/2018/08/report-20000-30000-isil-fighters-left-iraq-syria-180813200940166.html> (Letöltve: 2018.11.10.)
 - Watchman, Richard (2018): China pushes for bigger role in Iraqi reconstruction, Arab News. Elérhető: <http://www.arabnews.com/node/1257811/business-economy> (Letöltve: 2018.11.10.)
 - World Approx 7,000 candidates compete in Iraqi elections (2018), The Peninsula. Elérhető: <https://thepeninsulaqatar.com/article/20/02/2018/Approx-7,000-candidates-compete-in-Iraqi-elections> (Letöltve: 2018.11.10.)